

Bulletin advokacie

eFocus

Bulletin advokacie je stavovský odborný časopis, vydávaný Českou advokátní komorou, zapsaný do Seznamu recenzovaných neimpaktovaných periodik ČR, a je držitelem prestižního ocenění Právnícký časopis ČR pro rok 2011 a 2012, 2014 a 2015.

Z posledního čísla pro Vás vybíráme: Ústav - nedostatky právní úpravy v praxi

Autor: **Mgr. Jiří Duba, Mgr. Kateřina Šveřepová**

Rekodifikace soukromého práva zavedla nový typ právnické osoby - ústav, který spojuje osobní složku typickou pro korporace s majetkovou složkou charakteristickou pro nadace. Ústav tak představuje sdružení činností a majetku a je obdobou obecně prospěšných společností podle dřívější právní úpravy. Právní úprava ústavu však není příliš podrobná, v důsledku čehož vznikají aplikační obtíže, se kterými se musí právní praxe vypořádat.

Úprava ústavu v občanském zákoníku

Občanský zákoník obsahuje toliko základní pravidla založení, vnitřní organizace, fungování a zrušení ústavu. Zásadní je proto zejména § 418 zákona č. [89/2012](#) Sb., občanský zákoník (dále jen „občanský zákoník“), podle něhož se na právní poměry ústavu použijí obdobně ustanovení o nadaci. Obdobné použití znamená, že se ustanovení o nadaci na ústav použijí, neodporují-li speciálním ustanovením a nevylučuje-li to povaha ústavu. Analogické užití pravidel vztahujících se k odlišnému typu právnické osoby, která má jinou úpravu vnitřních poměrů a odchylně vymezený účel, však v praxi vyvolává řadu interpretačních obtíží.

Forma zakladatelského právního jednání ústavu

Podmínky založení ústavu upravuje § 405 občanského zákoníku. V souvislosti s odkazem na úpravu nadací ovšem **vyvstává otázka, jakou formu by mělo mít zakladatelské právní jednání.** Ustanovení § 309 odst. 4 občanského zákoníku totiž požaduje pro zakladatelské právní jednání nadace formu veřejné listiny. **Lze se setkat s názorem, že i v případě zakládání ústavu je nutné trvat na zakladatelské listině ve formě veřejné listiny.**

S tímto názorem se však autoři tohoto článku neztotožňují. Užití ustanovení o nadaci přichází v úvahu pouze za předpokladu, že jejich použití neodporuje speciálním ustanovením. Za to ovšem lze považovat právě § 405 občanského zákoníku. Nasvědčuje tomu srovnání způsobů, jakým jsou ustanovení upravující podmínky založení obou typů právnických osob do příslušných oddílů zařazena.

V případě nadace následují za rubrikou „Založení nadace“ ustanovení § 309 až 313, upravující náležitosti zakladatelského právního jednání nadace, stejně tak je tomu u ústavu s tím rozdílem, že veškeré náležitosti zakladatelského právního jednání ústavu jsou upraveny v jediném ustanovení. **Systematickým výkladem lze dospět k závěru, že zákonodárce v § 405 označeném rubrikou**

„Založení ústavu“ taxativně vypočítává, jaké minimální náležitosti má zakladatelské právní jednání ústavu mít. Ostatní je ponecháno na dispozici zakladateli. Ustanovení § 405 občanského zákoníku je proto nutné chápat jako speciální právní úpravu, která má přednost před podpůrným užitím ustanovení o nadaci.

Při řešení otázky formy zakladatelského právního jednání ústavu se uplatní pouze § 123 odst. 2 občanského zákoníku, který stanovuje jako obecné pravidlo, že pro formu zakladatelského právního jednání právnických osob se obligatorně vyžaduje písemná forma. Správnosti názoru o tom, že postačuje i prostá písemná forma, svědčí i praxe aplikovaná rejstříkovými soudy, kdy je při nahlédnutí do sbírky listin rejstříku ústavů zřejmé, že soudy akceptují jako podklad pro provedení zápisu ústavu i zakládací listiny, které nebyly sepsány ve formě notářského zápisu.

Pro založení ústavu lze tudíž považovat za dostačující, pokud bude zakládací listina pořízena v prosté písemné formě; forma notářského zápisu by neměla být vyžadována.

Jmenování a odvolání ředitele ústavu

Ustanovení § 410 občanského zákoníku svěřuje pravomoc volit a odvolávat ředitele ústavu správní radě. Rejstříkovému soudu se dokládá rozhodnutí o volbě (příp. odvolání) ředitele jakožto statutárního orgánu ústavu, které se zakládá do sbírky listin dle § 66 písm. b) zákona č. [304/2013](#) Sb., o veřejných rejstřících právnických osob a fyzických osob, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o veřejných rejstřících“).

Nastíněný postup nicméně komplikuje § 123 odst. 1 občanského zákoníku, podle kterého je minimální náležitostí zakladatelského právního jednání (mimo jiné) určení, kdo jsou první členové statutárního orgánu. Toto obecné ustanovení má v případě zakladatelského právního jednání ústavu za následek, že první ředitel musí být uveden již v zakládací listině ústavu. **Zákonná úprava tedy vyžaduje, aby byl první ředitel uveden v zakládací listině, ačkoliv jeho jmenování přísluší správní radě, která ještě nemohla být ustavena.**

V praxi se nabízí tři možnosti: (i) ustanovení § 123 odst. 1 občanského zákoníku se neaplikuje a ředitel bude jmenován správní radou až po založení ústavu; (ii) první ředitel se v zakládací listině uvede, čímž bude jeho jmenování (pouze prvního ředitele) svěřeno zakladateli ústavu; nebo (iii) prvního ředitele v zakládací listině určí zakladatel a jeho jmenování „potvrdí“ správní rada. Variantu ad (i) nelze doporučit, jelikož se jedná o obecné ustanovení, jehož nerespektování může mít zásadní právní následky z hlediska zápisu ústavu do rejstříku ústavů. Varianta ad (ii) sice může působit jako jediné možné východisko, jak vyhovět požadavku zákonodárce, nicméně naráží na nemožnost založit jmenovací listinu do sbírky listin (jmenování nebylo v souladu se zákonem, tj. správní radou). Z obavy před odmítnutím návrhu na zápis na základě § 86 zákona o veřejných rejstřících je patrně nejvhodnější přiklonit se k variantě ad (iii) s tím, že **nejlépe ještě v den založení ústavu rozhodne správní rada o osobě ředitele (quasi jmenování), čímž jej potvrdí.**

Nastíněným postupem bude zřejmě vyhověno požadavkům právních předpisů z hlediska podkladů, které bude zkoumat rejstříkový soud. Teoretický problém může nastat ohledně určení prvního ředitele, jestliže správní rada prvního ředitele „nepotvrdí“ a jmenuje ředitelem osobu, která není uvedena v zakládací listině. V takovém případě by měl rejstříkový soud zapsat osobu jmenovanou správní radou, přičemž důvod k odmítnutí návrhu na zápis dán nebude, jelikož osoba prvního ředitele je obsažena v zakládací listině.

Otázky vyvstávají i ohledně odvolání ředitele ústavu, resp., zda lze připustit odvolání ředitele s odkazem na splnění určitých podmínek, když právní úprava nevypočítává, za jakých podmínek může

být ředitel odvolán. Lze se však setkat s názory, že podmínky pro odvolání ředitele mohou být stanoveny smluvně (smlouvou o výkonu funkce) nebo vnitřním předpisem ústavu. Ani s odkazem na odbornou literaturu ve věcech obchodních společností nelze tuto problematiku spolehlivě určit, když jsou zastávány jak názory připouštějící určení důvodů pro odvolání členů statutárních orgánů, tak názory opačné. Vzhledem k tomu, že lze považovat v tomto smyslu § 410 občanského zákoníku za kogentní, jeví se jako důvodné stanovení podmínek pro odvolání ředitele odmítnout. Lze se tedy spíše přiklonit k **možnosti odvolat ředitele za všech okolností i bez uvedení důvodů a ujednání tomuto odporující by bylo nezbytné považovat za neplatné pro rozpor se zákonem**. To však nevylučuje, aby byla s ředitelem sjednána určitá náhrada, nebude-li např. ve funkci alespoň po určitou dobu (např. bude-li jeho funkční období kratší než šest měsíců apod.).

Kontrolní orgán ústavu

Právní úprava ústavu vzbuzuje pochybnosti i ohledně povinnosti zřídit kontrolní orgán. Lze se setkat s názory, že kontrolní orgán má být u ústavu zřízen za všech okolností. „*Ze subsidiarity užití právní úpravy nadací na právní poměry ústavu podle § 418 vyplývá, že se i pro ústav použijí § 368 odst. 1 a § 373 odst. 1. Není-li tedy zřízena dozorčí rada ústavu, vykonává její působnost revizor. Možnost existence jiného kontrolního orgánu než dozorčí rady lze dovodit i z § 408 odst. 2, který předpokládá existenci jiného orgánu obdobné povahy, jako je dozorčí rada.*“

K uvedenému však lze vznést určité výhrady, a to s ohledem na znění § 405 odst. 2 („*Zřídí-li zakladatelské právní jednání dozorčí radu ...*“), § 408 odst. 2 („*... byla-li zřízena dozorčí rada nebo jiný orgán obdobné povahy ...*“) a § 409 odst. 1 a 3 občanského zákoníku („*... volí a odvolává členy správní rady dozorčí rada, pokud byla zřízena ... Byla-li zřízena dozorčí rada, je členství ve správní radě a v dozorčí radě neslučitelné.*“). Ze všech těchto ustanovení lze nepřímou dovodit, že **ústav může zřídit dozorčí radu (či jiný kontrolní orgán), ale jeho zřízení není obligatorní**. Pokud by bylo ustavení revizora dle § 373 a násl. ve spojení s § 418 občanského zákoníku obligatorní i v případě ústavu, byla by nepochybně dána neslučitelnost funkcí ve smyslu § 408 odst. 2 a § 409 odst. 1 a 3 občanského zákoníku i pro revizora.

Určování odměny členů správní rady

V ustanovení § 414 občanského zákoníku je konstruována vyvratitelná domněnka, že výkon funkce člena správní rady je (na rozdíl od výkonu funkce ředitele ústavu) čestný, nestanoví-li zakládací listina jinak. Z uvedené konstrukce vyplývá, že přiznání odměny členům správní rady za výkon funkce není obligatorní podmínkou fungování správní rady, a pokud ji chce zakladatel osobám vykonávajícím tuto funkci přiznat, měl by tak učinit v zakládací listině.

V takovém případě je s ohledem na absenci jakýchkoli pravidel vhodné, aby zakladatel v zakládací listině přiznal členům správní rady nejen nárok na odměnu, ale rovněž stanovil i konkrétní způsob, jakým bude výše odměny určena, popř. určil orgán ústavu oprávněný o výši odměny rozhodnout. Pro ústav je charakteristické, že zakladatel (na rozdíl od jiných typů právnických osob) má i po vzniku ústavu na jeho další fungování zásadní vliv. Lze proto připustit, aby to byl právě zakladatel, kdo bude odměnu určovat, přičemž není vyloučeno, aby její výše byla navázána na nějakou objektivní skutečnost (např. hospodářský výsledek).

Dále čtěte >>> [zde](#).

Další články:

- [Recenze publikace: Chalupa, R. Zákon směnečný a šekový – komentář směnečné části. Zákon o mezinárodním právu soukromém – komentář směnečné části. Praha: Leges, 2021, 646 s.](#)
- [Recenzia](#)
- [Budoucnost je v technologiích i udržitelnosti](#)
- [Anotační recenze: Vyvlastnění a vyvlastňovací řízení](#)
- [Věznice jsou přeplněné a věznění příliš drahé. Knihou Tresty budoucnosti chce INFO.CZ otevřít diskusi o změnách](#)
- [Recenze na knihu: Zdeňková, V., Seidlová, M., Čornejová, H., Peterová H.: Jak správně vytvářet a využívat FKSP: Jak postupovat při poskytování příspěvku na stravování.](#)
- [Recenze na knihu: Zuzana Strnadová: Co by měl vědět příjemce dotace. 1.vyd. Praha: GRADA Publishing, a.s., 2019, ISBN: 978-80-247-3076-9](#)
- [Ondřej Chmela: Zrušení poplatku za podnět k ÚOHS lze považovat za správné](#)
- [Anotační recenze: Koudelka, Z., Průcha, P., Zwyrtek Hamplová, J.: Zákon o obcích \(obecní zřízení\) – Komentář. Praha: Leges, 2019, 480s](#)
- [Pražské finále osmého ročníku konferencí Soukromé právo](#)
- [Recenze: Jakub Tomšej a kolektiv – Zaměstnávání cizinců v České republice](#)